

Duizendblad

IVN Den Haag en omstreken

Nr. 8, juli 2023

grijze kashanwouters, verspillende opname, in de kluise

Stikstof - hoe zit dat nu?

AUTEUR: ANNEMARIE VAN DER REST

Als natuurgids hoor ik bij een rondleiding wel eens de opmerking over een plek met veel brandnetels of bramen: “maar dat is toch ook mooi groen”. Men staat er dan niet bij stil dat die brandnetels en bramen andere planten hebben verdrongen. Ze zijn als de kanarie in de kolenmijn, een teken dat het op die plaats slecht gaat met de natuur.

Maar hoe zit dat nou precies? Daarover gaf ik een lezing tijdens de laatste Algemene Ledenvergadering. Daarna ontstond een levendige discussie. Nederland heeft veel zandgronden, voedselarme gronden met een voedselarme vegetatie. Met het gebruik van kunstmest en een mestoverschot uit de veeteelt werden dit voedselrijke gebieden, voornamelijk door toevoeging van stikstof.

Verzuring

Het probleem is nu dat een teveel aan stikstof leidt tot verzuring van de bodem. Door de constante aanvoer van stikstof vindt uitspoeling van nuttige mineralen plaats, waardoor de verhouding tussen de voedingsstoffen verandert. Dit maakt dat er andere planten gaan groeien en dat er andere insecten komen, of steeds minder insecten. Insecten die van een plant leven omdat daar de verhouding NPK (stikstof / fosfor / kalium) goed was, kunnen nu niet meer groot worden, omdat die verhouding niet meer klopt voor het insect. Een ander effect is dat door een grotere beschikbaarheid aan stikstof de plant niet meer investeert in zijn eigen wortelsysteem, en daar lijden schimmels onder en andere bodemorganismen. Hierdoor worden planten ook vatbaarder voor ziekten. Bovendien, door uitspoeling komt stikstof ook in het water terecht, en gaat de waterkwaliteit achteruit. Kortom, onze natuur lijdt onder een teveel aan stikstof.

NO en NH

We hebben het steeds wel over stikstof, maar eigenlijk moet je stikstofoxiden (NO_x), ontstaan bij het gebruik van brandstoffen, onderscheiden van ammoniak (NH₃), ontstaan in de landbouw. Ammoniak heeft een groter effect op de natuur dan stikstofoxiden.

Stikstofflux in kg N/ha/jaar			
	NH ₃	NO _x	N totaal
Emissie Nederland	25	19	44
Depositie Nederland	11	2,5	13,5
Export naar buitenland	14	16,5	30,5
Import uit buitenland	4	3,5	7,5
Totale depositie	15	6	21

Dan is er nog het onderscheid tussen de emissie van stikstofverbindingen en de depositie van stikstofverbindingen op het land. Van de totale depositie aan stikstof komt een derde uit het buitenland. Nederland exporteert ook veel stikstof naar het buitenland. De totale depositie van ammoniak (15 kg N/ha/jaar) is groter dan die van stikstofoxiden (6 kg N/ha/jaar). Elk jaar dat we niets doen aan de depositie van stikstof komt er weer meer bij.

Stikstofdepositie, verdroging en versnippering

Nu is stikstofdepositie niet het enige probleem voor de natuur. Verdroging en versnippering dragen ook bij aan de slechte staat van de natuur. Ook daar moeten verbeteringsmaatregelen komen. Maar de hoeveelheid stikstof die op de natuurgebieden neerkomt ligt nu nog zoveel hoger dan de kritische depositiewaarde, zoveel hoger dus dan goed is voor de natuur, dat we niet langer mogen wachten met het nemen van maatregelen. Voor het herstel van de natuur is het daarom van groot belang dat er nu snel stikstofmaatregelen worden genomen.

Bronnen

- Erisman en De Vries: Stikstof, Cahier Biowetenschap en maatschappij.
- Tijdschrift Milieu, april 2020

Duizendblad

IVN Den Haag en omstreken

IVN Natuureducatie

IVN Natuureducatie is een landelijke organisatie waarvan de leden zich inzetten voor activiteiten die erop gericht zijn een ieders inzicht met betrekking tot de Natuur en Milieu te verruimen.

Inlichtingen: Rob Meyer,
06 20 56 81 14, info@ivndenhaag.nl
Ledenadministratie: Roy van Hutten,
06 22 70 73 65, ledenadministratie@ivndenhaag.nl
Webmaster: Marjanne Dominicus,
06 34 47 70 44, webmaster@ivndenhaag.nl
Voorzitter: Chrit van Ewijk,
06 15 12 82 95, voorzitter@ivndenhaag.nl
Redactie Duizendblad: redactie@ivndenhaag.nl

Welkom nieuwe leden!

B.van den Berg, H. van den Brink, R. de Klerk, M. van Putten, A. de Ruijter en S. Vermaas

Duizendblad is er voor leden en wordt gemaakt door leden. Wij vullen het graag met artikelen, verslagjes, anekdotes, illustraties en foto's van Haagse IVN'ers.

Heb je iets leuks te vertellen of te laten zien, stuur je bijdrage dan naar redactie@ivndenhaag.nl. Ook als je niet zo'n goede schrijver bent is je bijdrage welkom. In dat geval redigeert de redactie je tekst zonder de eigenheid eruit te halen. Wij proberen alles te plaatsen mits het niet te lang is (maximaal 300 woorden, minimaal 40), en voor de deadline binnen is!

Deadline voor het volgende nummer: **8 september 2023**.

Inhoud

- 2 Stikstof - hoe zit dat nu?
- 3 Inhoud en colofon
- 4 De Ginkgo, een boom met verhalen (2)
- 5 De Groene Terp en Van Plein 1813 naar Paleistuin
- 6/7 Uit de school geklapt
- 8/9 Publieksexcursies
- 10 Komkommerhommels
- 11 Boek 'Dichtbij huis'
- 12 Wilde planten in boeken toen en nu
- 13 Stadsvergroening: Gevel- en boomtuintjes
- 14 Kleverige zomer
- 15 Raar beest

Colofon

Redactieadres:
redactie@ivndenhaag.nl
Redactie: Marjo Hess, Peter Venema, Viola Sütö en Wim Voortman
Eindredactie: Lisette van Pelt
Opmaak: Marjanne Dominicus
Drukker: Editoo B.V. Arnhem

Duizendblad is een uitgave van IVN Den Haag en omstreken. Het blad verschijnt 4 keer per jaar. Kopij voor het volgende nummer voor 8 september 2023.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder uitdrukkelijke toestemming van de redactie.

De ginkgo, een boom met verhalen (2)

AUTEUR: WIM VOORTMAN

Na zijn ontdekking werd de ginkgo al snel een gewilde parkboom, maar inmiddels blijkt hij ook een ideale straatboom te zijn, want hij stelt geen bijzondere eisen aan de grond en kan goed tegen hitte, tegen vervuilde lucht en tegen strooizout.

De ginkgo geeft mooie herfstkleuren. Als de dagen korter worden, maar zeker na een eerste nachtvorst, wordt de boom prachtig goudgeel, en daarna pas gaan de bladeren vallen.

Tweehuizig

De ginkgo is een naaktzadige, maar geen conifeer. De zaden, met de afmeting van een flinke kers, hangen in kleine groepjes aan het zgn. kortlot. Gezien hun afmeting zou je geneigd zijn ze vruchten te noemen, maar het zijn grote zaden, zonder vruchtvlees. En ze stinken. Politiek correct: ze ruiken naar ranzige boter. Maar elk nadeel heeft zijn voordeel. Ginkgo's zijn tweehuizig, dat wil zeggen dat ze ofwel mannelijk, ofwel vrouwelijk zijn. Zaden komen er uiteraard alleen aan vrouwelijke bomen, dus mannelijke kunnen zonder veel bezwaar als straatboom geplant worden. Nou ja, niet helemaal, want het stuifmeel kan allergische reacties geven.

Ranzige boter

En die stank is serieus: toen ik een aantal jaren terug door een dun laagje sneeuw in een straat met ginkgo's liep (Weverslaan, Voorburg), zag ik dat er tussen alle mannetjes één vrouwelijke boom stond met daaronder veel afgevallen zaden. Ranzige boter? Het leek wel of de hele buurt daar zijn hond had uitgelaten. Een paar jaar later bleek die boom vervangen te zijn. Waarschijnlijk hadden de bewoners geklaagd, en terecht.

De reden van dat stinken is niet duidelijk. De huidige ginkgo is de enige recente vertegenwoordiger van dat geslacht, dus we kunnen niets vergelijken met verwante soorten. Er is een theorie dat het stinken te maken zou kunnen hebben met aasetende dinosauriërs, die bijgedragen kunnen hebben aan de zaadverspreiding. Maar die redenering gaat waarschijnlijk mank: bij besdragende planten die hun zaden door vogels laten verspreiden, verteren de vogels het vruchtvlees, en ze poepen de zaden weer uit. Maar ginkgozaden hebben geen vruchtvlees. Kunnen ze dan toch door aaseters verspreid worden? We zullen het waarschijnlijk nooit weten.

Rijpe ginkgozaden

Foto: H. Zell

Ginkgo's in herfstkleur in Florence |

Foto: Susanna Giaccai

In ons klimaat maakt de boom wel zaden, maar die rijpen niet goed. Er werd altijd gezegd dat Parijs zo'n beetje de noordgrens was, en dat zaden van noordelijker ginkgo's niet kiemden. Tot het echt warm werd: in het voorjaar van 2018 stonden er in de Leidse Hortus opeens diverse zaailingen. In de hete zomer van 2017 hadden de zaden kennelijk voldoende kunnen rijpen.

(Wordt vervolgd)

De Groene Terp iconlocatie

AUTEUR: ROY VAN HUTTEN

Vanaf het voorjaar in 2019 hebben vrijwilligers van IVN Den Haag en omgeving samen met medewerkers van Stichting Perspektief zich ingezet voor het project Huisje Boompje Beestje.

Dit project is uitgevoerd door IVN in samenwerking met Stichting Kinderpostzegels en Valente. Het doel hiervan is het belang te onderstrepen van contact met de natuur en groen, met name voor kinderen die buiten hun schuld in vrouwen- en maatschappelijke opvang terecht komen.

Het project bleek succesvol en mondde uit in een samenwerkingsverband tussen IVN en Stichting Perspektief. Op 17 april 2023 was het precies 88 weken geleden dat IVN en Perspektief dit samenwerkingsverband aangingen met ondersteuning van het Lectoraat Natuur en Ontwikkeling van de Hogeschool in Leiden. De tomeloze inzet van vrijwilligers van IVN en de medewerkers van Perspektief voor deze iconlocatie is door de onthulling van dit bord onder de aandacht gebracht.

Geïnteresseerd om mee te helpen als gids? Neem contact op met Roy van Hutten, telefoon 06-22707365 of royvanhutten@planet.nl

Foto: Roy van Hutten

Van Plein 1813 naar Paleistuin

AUTEUR: SANDRA VERMAAS

Een intrigerende titel voor een excursie in een van de bijzondere wijken van Den Haag. Dus ging ik op een mooie zondagmorgen naar Plein 1813, waar de IVN gidsen Monique en Rob de groep opwachtten.

Samen met nog 21 deelnemers heb ik deelgenomen aan deze leuke en leerzame excursie waarin zowel natuur als historische gebouwen besproken werden. De geschiedenis van het monument op Plein 1813 is al een verhaal op zich. Gekonkel en geruzie tussen commissies, opdrachtgever en uitvoerder doen je denken aan de huidige politieke situatie.

Via de prachtige paardenkastanjes op het plein, met prikkeldraadstrepen, de Haagse ondergrondse beek in de Zeestraat en de moerascypres voor het vroegere woonhuis van Louis Couperus liepen we naar het Maziestraatje. Hier liepen we de tuin in van een prachtig pand op het Noordeinde.

Daar werden wij hartelijk ontvangen door de eigenaar. In zijn tuin hebben wij de dikste boom van Den Haag bewonderd van zeker 200 jaar oud (zie foto op voorzijde). De boom, een bruine beuk, werd door de deelnemers aan de excursie nog eens opgemeten en men kwam tot 5,15 meter omtrek, maar hij staat in de boeken als 5,85 meter. Misschien te hoog gemeten? De verrassing was compleet toen de eigenaar ons uitnodigde om het interieur en de originele oude keuken van het pand te bekijken.

Een schitterend oud pand, dat eind 18e eeuw is opgeleverd en momenteel weer perfect in oude staat wordt hersteld. Waren alle huiseigenaren maar zo zorgzaam voor hun eigendom. Hier kom je anders nooit maar dankzij de contacten van de gidsen met de eigenaar mochten wij nu zelfs het huis in.

Daarna liepen we via het Noordeinde, de Molenstraat (waar in de 14 eeuw op de hoek ooit een molen langs de Haagse Beek heeft gestaan) via de Coninckspoort door een gangetje de Paleistuin in. Daar lieten de gidsen ons een scala van bijzondere bomen zien. Onder meer de moerascypres, amberboom, Anna Paulownaboom, paardenkastanjes en prachtige beuken.

Het was enorm leuk om de stad waar je anders zo door heen loopt eens met totaal andere ogen te bekijken. Na deze wandeling heb ik meer oog voor de natuur om me heen gekregen. Prachtig dat de IVN dit vrijwillig doet. Ik ben meteen lid geworden en ben zeker van plan om nog vaak mee te wandelen.

Uit de school geklapt

AUTEUR: ANNEMARIE VAN DER REST

Elk kwartaal berichten we hier over de Natuurgidsencursus. Nu ik dit schrijf zitten we middenin de afronding van de cursus die ons de afgelopen 21 maanden heeft beziggehouden. In de maand juni hebben de cursisten hun eindexcursie gegeven. Maar of ze daarna ook allemaal hun gidsendiploma kunnen krijgen, dat is nog maar de vraag. Dat zit namelijk zo.

Werkstukken

Voor het afronden van de opleiding met een diploma moeten de cursisten alle werkstukken hebben ingeleverd en ze moeten een eindexcursie geven. Dat inleveren van de werkstukken is nog niet iedereen gelukt. Er is vertraging opgelopen door afwezigheid vanwege ziekte, omdat de mantelzorg meer tijd in beslag neemt of omdat het werk veel aandacht vraagt. Ja, het gewone leven gaat ook door. Het gaat hier gelukkig maar om een paar cursisten. Zij krijgen tot na de zomer de tijd om hun werkstuk alsnog in te leveren, om dan tijdens de terugkomdag in september het diploma te kunnen ontvangen.

Interessante onderwerpen

Overigens, de werkstukken die al zijn ingeleverd zijn over het algemeen van een hoog niveau. Er zitten zulke interessante onderwerpen bij en je kunt zien dat er met veel inzet aan is gewerkt. Het is een genoegen om die werkstukken te moeten beoordelen.

Eindexcursies

Maar terug naar de eindexcursies. Tijdens de eindexcursies geven de cursisten een rondleiding in hun eigen adoptiegebied. Ze hebben tijdens de cursus de ontwikkelingen van de natuur in hun adoptiegebied bestudeerd en nu gaan ze hierover een excursie geven voor genodigden en een IVN gecommitteerde. Ze hebben dit al een keer kunnen oefenen voor hun medecursisten, dus ze weten nu wat de deelnemers zoal interessant vinden om te horen over het gebied. En nu is het dus een echte excursie.

Foto's proefexcursies: Lisette van Pelt

Voor ons als NGO-team is het ook best wel spannend, want nu horen we van de gecommitteerde, zelf een ervaren IVN-gids, of de prestaties van de cursisten aan de verwachtingen voldoen.

Hoera! Gefeliciteerd nieuwe Haagse IVN-gidsen!

Foto: Gerda Idsinga

Publieksexcursies

De meest actuele informatie is te vinden op de website.
De wandelingen duren 1,5 à 2 uur en zijn gratis.
Vragen over publieksexcursies: Rob Meyer,
info@ivndenhaag.nl of bel 06-2056 8114
Wandelingen op aanvraag: wandelingen@ivndenhaag.nl

Let op:

Bij sommige publieksexcursies is aanmelden verplicht!

Schorpioenvlieg Fotograaf: Corry van Leeuwen

Woensdag 5-7 14:00 Park Schakenbosch

Hoogzomer.

Veursestraatweg 185 2264 EG Leidschendam. Bereikbaar met bus 45 en 46 halte GGZ Haagstreek.

Woensdag 5-7 14:00 Centrum Den Haag

Verborgene tuinen in het oude centrum. De lindes staan in bloei: een feest voor het oog en de neus. Wandel mee op zoek naar verborgene groene plekjes.

Westeinde 101 op de hoek Lange Lombardstraat 2512 GW Den Haag

Zaterdag 8-7 10:00 De Horsten

Hoogzomerwandeling. Welke bloemen en welke insecten komen we tegen en horen ze bij elkaar?

Hoofdingang Papeweg tegenover nr.17 2245 AE Wassenaar. Entree is gratis maar parkeren niet. Betaal via www.land-goederendehorsten.nl.

Aanmelden verplicht bij lisettevanpelt@kpnmail.nl

Woensdag 12-7 10:00 Haagse Bos

Zomer in het bos.

Startpunt op het bruggetje tegenover Bezuidenhoutseweg 417 2594 AS Den Haag.

Woensdag 12-7 19:30 Westduinpark

Woensdagavond duinwandeling. Samen genieten van een zomerse avond.

Eind De Savornin Lohmanlaan/hoek Laan van Poot 2555 JJ Den Haag

Zondag 23-7 10:30 Landgoed Te Werve

Zomer.

Paviljoen Te Werve Huys de Wervelaan 110 2283 TM Rijswijk

Zondag 30-7 10:00 Puinduin/Ockenburgh

Het beste van 2 natuurgebieden in zomertijd.

Voor restaurant de Haagse Beek Machiel Vrijenhoeklaan 175 2555 JJ Den Haag.

Woensdag 9-8 14:00 Landgoed Duivenvoorde

Zomer op het landgoed

Verboden voor honden.

Parkeerplaats t.o. Laan v. Duivenvoorde 1 2252 AK Voorschoten

Bereikbaar met bus 46 halte Kniplaan. Parkeren € 3,50 toegang € 1,50.

Zondag 13-8 10:00 De bomen van Backershagen

Kent u de Plataan, Treurbeuk, Sequoiadendron of de Grootbladige Linde? Ze staan allemaal op het landgoed en vertellen hun verhaal.

Start: ingang bij brug Rust en Vreugdlaan 1, Wassenaar. Beperkt parkeren is hier mogelijk. Alternatieve parkeerplaats navigatie Backershagenlaan 13 of Menkenlaan. Landgoed Backershagen is goed bereikbaar per fiets via de Landgoederen Route en OV bus 43 en 44 halte Papegaaientaan. De wandeling duurt ca 2 uur en is helaas niet geschikt voor rolstoelgebruikers. Bosschoeisel, lange broek en lange mouwen wordt geadviseerd.

Aanmelden verplicht bij menno.doornbos@gmail.com

Maximaal 20 deelnemers

Zondag 13-8 10:30 Centrum Den Haag

Op zoek naar fossielen in de stoep. In stoepranden trappen en vensterbanken: overal waar Belgisch hardsteen is gebruikt kunnen we fossielen vinden. Wandel mee en ga op zoek naar dit zeeleven dat miljoenen jaren oud is.

Noordeinde 68 (ruiterstandbeeld) 2514 GL Den Haag

Woensdag 16-8 19:30 Westduinpark

Zomeravondwandeling in het Westduinpark.

Savornin Lohmanlaan/ hoek Laan van Poot 2555 JJ Den Haag

Zaterdag 19-8 10:00 De Horsten

We kijken naar zaden en vruchten en naar wat we nog meer tegenkomen.

Hoofdingang Papeweg tegenover nr. 17 2245 AE Wassenaar.

Entree is gratis maar parkeren niet. Betaal via www.landgoederendehorsten.nl.

Aanmelden verplicht bij lisettevanpelt@kpnmail.nl

Zondag 20-8 14:00 Vlietland

Kleine beestjes.

Kniplaan 22 tegenover restaurant De Knip 2251 AK Voorschoten.

Vrijdag 1-9 14:00 Sorghvliet

Eetbare en geneeskrachtige natuur.

Scheveningseweg 24 2582 SL Den Haag

Zaterdag 2-9 13:00 Westduinpark

Wandeling door verschillende duinzones over niet verharde paden.

De Savornin Lohmanlaan/hoek Laan van Poot 2566 AN Den Haag

Zaterdag 9-9 09:30 De Bosplas Ypenburg

De natuur na de zomer excursie.

In de wijk Ypenburg ligt een mooi natuurgebied De Bosplas. De gidsen geven hier een interessante excursie met wat achtergrondinformatie en geschiedenis over de wijk Ypenburg. Zij combineren dit met een start bij de verkeerstoren die nog aanwezig is en van daaruit wandelen ze naar De Bosplas. Bij de plas zelf ligt een mooi bos waar ze leuke weetjes over vertellen. Na afloop kun je op eigen kosten nog wat eten of drinken bij de verkeerstoren.

Verkeerstoren Verkeerstorenplein 1 Nootdorp Parkeren is gratis.

Aanmelden verplicht bij louisew@casema.nl

Maximaal 12 deelnemers

Zaterdag 9-9 vanaf 12:00 sloot bij molen De Vlieger

Slootsafari

Je kunt meedoen tussen 12.00 - 16.00 uur

Molen De Vlieger met een wooninrichting van begin 20e eeuw is ook te bezichtigen.

Essenpad 3, 2272 JS Voorburg

Woensdag 13-9 14:00 Park Schakenbosch

Nazomer.

Hoofdingang Veursestraatweg 185 2264 EG Leidschendam Bereikbaar met bus 45 en 46 halte GGZ Haagstreek.

Komkommerhommels

AUTEUR: LISETTE VAN PELT

Hoe leuk is het als een bijna gediplomeerde natuurgids ons het bedrijf laat zien waar hij zo trots op is. Wim van der Kooij werkt bij de firma Koppert in Berkel-Rodenrijs, een bedrijf dat zich toelegt op biologische gewasbescherming.

Wims medecursisten en enkele teamleden kregen eerst een film te zien, en werden daarna rondgeleid in het 'Experience centrum', door Wims collega Bram.

Roofmijten en sluipwespen

55 jaar geleden zag een komkommerteler in Berkel, Jan Koppert, dat de chemische middelen tegen plagen niet afdoende werkten, en begon roofmijten in te zetten om de spint te lijf te gaan. De komkommers deden het ineens een stuk beter. Sluipwesp *Encarsia formosa*, die haar eitjes op witte vlieg legt, volgde. Koppert veranderde van komkommerteler in een insectenproducent. Export naar andere landen werd mogelijk door de insectenpoppen op kaartjes te plakken en (allemaal!) levend aan te laten komen.

Aardhommels, schimmels en bacteriën

Kopperts zonen zetten het bedrijf voort en bouwden het uit. Er kwamen bestuivers bij: aardhommels. Ook die moesten heel speciaal verpakt worden om (allemaal!) levend aan te komen op hun bestemming. Kassentelers in heel Nederland maken gebruik van de bij Koppert gekweekte aardhommels (die na hun bestuivingswerk de vrije natuur in gaan), en van de roofmijten en sluipwespen. Voor andere landen geldt dat er alleen organismen worden ingezet die in het land zelf van nature voorkomen. Dat geldt dus ook voor de schimmels en bacteriën die inmiddels ook door Koppert worden gekweekt.

Experience centrum

In het Experience centrum zagen we de verschillende soorten, ook te zien onder de microscoop, de speciale verpakkingen die in koelwagens en dierenvrachtvliegtuigen worden vervoerd, en de manier waarop de bestrijdertjes worden verspreid in de kassen en op de open velden. Dat varieert van met de hand kaartjes ophangen, tot drones (in Amerika en Brazilië) en strooimachines, en blazers op railsystemen.

Een interessante, leerzame middag. Dank je wel Wim!

Foto: Jytte Euwe

Dichtbij huis

AUTEUR: MARJO HESS

Zo zou ik de reeks boekjes van Monica Hoogduin willen typeren waarin zij de duinen bij Den Haag en directe omgeving beschrijft. Ik las het meest recente deel 'Meijendel bloeit'.

Van een enthousiaste wandelaar in de duinen, geboren en getogen Haagse, werd ze een fotografe van vooral de flora, en bekwaamde ze zich in de herkenning van de diverse soorten. In dit boekje ligt de nadruk op de bijzondere en zeldzame soorten omdat de andere soorten die ze tegenkwam al verschenen in de eerdere boekjes.

Het is met name haar enthousiasme dat ze wil delen, de pretentie om wetenschappelijk bezig te zijn heeft ze duidelijk niet.

Dat maakt het voor lezers op een bepaalde manier aantrekkelijk, en zal voor degenen die door Bierlap, Kijfhoek en Ganzenhoek struinen, een herkenning zijn. Zo zijn er de nachtsilene, kruisbladgentiaan, geelhartje, en een kuifhyacint. De verschillende orchideeën die voorkomen in de Libellenvallei ontbreken natuurlijk niet.

Zo hier en daar geeft ze ook wat uitleg over de werking van de plant of de betekenis voor bepaalde insecten. Je zou het, ook gezien het formaat, mee kunnen nemen op je wandeling om te kijken of je op de plaatsen die ze noemt, ook iets vindt. Temeer daar ze beschrijft in welk deel van Meijendel de bewuste planten zijn waargenomen.

Alles is natuurlijk verlucht met foto's, hoe kan het anders bij een fotograferende observeerder. Echter, ze heeft er voor gekozen die mat en vaak omfloerst af te laten drukken. Ik vind dat jammer omdat de helderheid en 'brille' die ik in natuurfoto's waardeer, daardoor ontbreken. Voor mij doet het af aan de scherpheid van de beelden en daardoor ook iets aan de beleving. Het doel dat ze voor ogen heeft: mensen enthousiast maken voor een gerichte blik op het mooie kleins dat daar groeit, blijft echter staan. Al zullen veel IVN'ers, vermoed ik, al de nodige voetstappen en blikken in Meijendel hebben laten rondgaan...

Monica Hoogduin, Meijendel bloeit, Wilde orchideeën en ander moois, 2023

ISBN 9789090368313 Te bestellen: zie website: www.bloeiendwestduinpark.com

Wilde planten in boeken toen en nu

AUTEUR: PETER VENEMA

Tot en met 3 september kun je in het Haagse museum Huis van het Boek terecht bij een mooie tentoonstelling over wilde planten in boeken toen en nu, echt iets voor ons dus.

Achtentwintig boeken

Centraal staat de in 1800 gestarte reeks boeken Flora Batava, die als doel had alle Nederlandse planten te publiceren, voorzien van handgekleurde litho's en gravures. De reeks werd afgerond in 1934 (!!), na 461 afleveringen, verdeeld over 28 delen met 2240 platen waarop ruim 2630 naar het leven geschilderde planten, paddenstoelen, mossen en wieren zijn afgebeeld.

Tentoonstelling

De tentoonstelling ontvouwt zich in twee delen. In het eerste deel gaan kunstenaars, wetenschappers en schrijvers in op wat wij nu nog kunnen leren van de Flora Batava (planten als voedsel, medicijn, etc.) en worden naast de gedrukte delen ook voorstudies en de planten zelf getoond. In het tweede deel gaan de remmen los en toont het museum de mooiste boeken met planten uit de collecties van het museum en de Koninklijke Bibliotheek. Dat gaat van een middeleeuws gebedenboek tot een kunstenaarsboek van Herman de Vries.

Museumherbarium

Iedere bezoeker kan een gratis museumwandelboekje krijgen. Daarmee maak je als bezoeker je eigen museumherbarium door planten en bloemen te verzamelen in de tentoonstelling. Leuk voor kinderen en voor creatieve volwassenen van IVN.

Flora Batava

Voor wie geen genoeg kan krijgen van de Flora Batava is er onlangs ook een heruitgave verschenen van alle platen van de Flora Batava van de 100 meest sprekende soorten, de oorspronkelijke tekst, en een nieuwe bijdrage van een hedendaagse kenner.

Stadsvergroening: gevel- en boomtuintjes

AUTEUR EN FOTO: VIOLA SÜTO

Op steeds meer plaatsen verrijzen bloemen, vaak stokrozen (*alcea rosea*), langs gevels en rondom bomen.

Sterke planten

Het aardige van stokrozen is dat ze vrij weerbaar zijn. Dat is in een stadse omgeving praktisch: een tik van een voetbal of een omvallende fiets overleven veel hoogbloeiers niet, maar stokrozen kunnen dit hebben. Verder is de bloeiperiode redelijk lang: van juni tot en met oktober. Veel insecten vinden er een woon- of schuilplaats. Tot slot kunnen stokrozen relatief goed tegen droogte én kunnen ze de concurrentie met boomwortels aan.

Inspiratiebron

Een gevel- of boomtuintje is meestal een initiatief van een enkele bewoner, maar dit kan zo goed aanslaan dat een hele buurt gaat meedoen, bleek Alexander Quarles. Hij raakte zo geïnspireerd door stokrozen die hij zag rondom boomspiegels elders in Den Haag, dat hij thuis zelf stokrozen begon te kweken. De zaailingen plantte hij rondom boomspiegels op het Belgisch Plein. Buurtbewoners raakten enthousiast en gingen meedoen met planten en bewateren, zodat dit initiatief niet alleen het groen, maar ook de sociale cohesie ten goede kwam. Op 2 september jl. werd voor de stokroos-actie in het Belgisch Park een Gulden Klinker uitgereikt, een Haagse blijk van waardering voor mensen die samen actie ondernemen om hun omgeving schoner, veiliger of prettiger te maken én te houden.

Geveltuintje aanleggen

De gemeente Den Haag stimuleert vergroening van de stad via aanleg van gevel- en boomtuintjes. Deze vergroening is wel aan enkele regels gebonden. Zo mag de grond rondom de boom niet worden opgehoogd en de boomspiegel mag ook niet worden vergroot door tegels rondom de boomspiegel weg te halen. Het tuintje moet natuurlijk worden onderhouden. Voor meer informatie: <https://www.denhaag.nl/nl/in-de-stad/natuur-en-milieu/groen-en-bomen/gevel-en-boomtuintjes.htm>

Foto: Viola Süto

Kleeverige zomer

AUTEUR: VIOLA SÛTO

In veel bos- en duinranden in Den Haag staat het kleeftkruid (*galium aparine*) in lente en zomer hoog. De Nederlandse naam geeft een belangrijke eigenschap prijs, die zodra je het kruid aanraakt onmiskenbaar is.

Kleeverig

Het kleeft aan jassen, tassen, huid, dierenvacht – aan van alles. Je voelt dit ook met je vingers. Dit komt door de duizenden weerhaakjes die het blad en de steel van de plant bezetten. De stengel is vierkantig, scherp gehoekt en vrij slap, maar dankzij de weerhaakjes kan de plant zich ‘vastklampen’ aan bomen of andere planten, om zich zo een weg omhoog te werken tot ruim één meter hoog. De witte bloemetjes zijn eerder nietig en staan in bij-schermen in de oksels van de bladkransen. Na de bloei, in de herfst, vormt de plant zaaddoosjes die bolvorming en harig zijn.

Eetbaar

Kleeftkruid groeit meestal overvloedig, je hebt snel een bos bij elkaar geplukt. Dat is handig als je kleeftkruid voor een maaltijd zou willen gebruiken. Kleeftkruid is namelijk eetbaar, waarbij geldt dat de toppen en het jongere kleeftkruid beslist smakelijker zijn dan de onderste delen van de plant. Die zijn nogal vezelig en draderig. Voor een pastasaus of pesto waarin alles goed wordt fijn gemalen is dat minder erg, maar als je kleeftkruid als los gerecht wilt eten, net als bijvoorbeeld spinazie, zijn de draden in je keel gewoon vervelend.

Even koken

Kleeftkruid is vanwege de hakerigheid niet prettig om helemaal rauw te eten. Een minuutje in wat water of bouillon koken, neemt die bezwaren weg. Je kunt bijvoorbeeld balletjes rollen van de toppen van het kleeftkruid en ze als ‘groenteballetje’ in de soep serveren. Kleeftkruid-balletjes zijn ook goed te roerbakken, bijvoorbeeld met een beetje knoflook en ui, een minuutje of vijf. Kleeftkruid bevat veel vitamine C.

Geneeskrachtig kruid

De smaak van kleeftkruid is bitter tot zeer bitter. Dit is het gevolg van de in de plant aanwezige aucubine, een stof die de plant beschermt tegen vraat. Aucubine heeft een antibiotische en ontstekingsremmende werking, die helaas verdwijnt of in elk geval sterk vermindert door verhitting. Mocht je vanwege deze eigenschappen kleeftkruid willen gebruiken, dat zou je wat koud gewassen bladeren van het kleeftkruid kunnen kauwen.

Een andere optie is het verwerken van het kleeftkruid in een (bittere) pesto: een flinke handvol goed gewassen en in stukken geknipt kleeftkruid vermengen met ongeveer de helft van dat volume aan fijngehakte cashewnoten, wat gesnipperde knoflook en een goede olie. Dit alles met een staafmixer pureren. Olie verder scheutsgewijs toevoegen tot de pesto de gewenste dikte heeft. Als milde tegenhanger van de bitterheid van het kleeftkruid zou je sesamolie kunnen gebruiken, die is zoeter dan bijvoorbeeld olijfolie. Tot slot geraspte Parmezaanse kaas toevoegen en naar smaak peper en zout.

Foto: Viola Suto

Commentaar?

Vind jij iets van dit ledenblad? Ben je het oneens met een artikel of heb je juist iets heel nuttigs geleerd, of geniet je gewoon van de mooie foto's? Laat het ons weten, dan maken we een nieuwe rubriek met reacties van lezers.

Raar beest

AUTEUR: LISETTE VAN PELT

Ik kwam op mijn wandeling deze bizarre verschijning tegen, hij zat op een boom. Er zaten heel veel borsteltjes en haren aan, en ik kon niet goed zien waar de voorkant zat. Veel geel, drie witte scheerkwasten, zwarte banden tussen de segmenten en dan die rode pijl die eruit stak, ook van haren gemaakt, die zag eruit als een snaveltje, dus op het verkeerde been denk je al gauw dat dat de voorkant is. Dat is vast ook de bedoeling van de hele outfit.

Geen flauw idee wat het was natuurlijk. Ja, een rups. Best nog moeilijk om rupsen te determineren, maar Obsidentify bracht uitkomst. Niet dat je daar altijd honderd procent op kunt vertrouwen, maar deze keer klopte het: de Meriansborstel (*Calliteara Pulibunda*). Zijn moeder was een grijze nachtvlinder met harige poten die ze recht vooruit steekt als ze ergens gaat zitten. Zij legt haar eitjes in het voorjaar, en in september en oktober kun je de rupsen tegenkomen. Ze verpoppen en overwinteren op de grond tussen afgevallen blad, vaak onder zomereiken, en komen dan in het voorjaar als vlinder tevoorschijn. Geen kwastje meer te zien!

Foto: Lisette van Pelt

Foto: Marjanne Dominicus

Voorkant: de dikste boom van Den Haag (fotograaf Henny Meyer). Achterkant: Stippelmotspinsel (fotograaf Marjanne Dominicus)